

L'HUMERAL DE SANT EUDALD

Les relíquies de Sant Eudald es guarden en una urna de plata, obra del mestre argenter Figuerola, amb data de 1670. Es compon d'un bust situat damunt una caixa, ambdós units entre ells per mitjà d'una peanya decorada amb fulles d'acant i sis campanetes. Dintre el cap es troba una cavitat buida on es guarden diversos fragments d'ossos. En la part anterior del bust, enmig del pit, hi ha un reliquiari circular, tapat amb un vidre, el qual permet de contemplar l'interior, on hi ha dotze claus de forja de longituds que oscil·len entre els 6 i els 9 centímetres. A l'interior de la caixa que constitueix el basament del reliquiari es troba un caixó de noguer que conté les altres relíquies.

Quan el mes de juliol de l'any 1936 es van destruir els altars de l'església que Sant Eudald tenia dedicada, cremats com tots els dels altres temples, el reliquiari del Sant va ser una excepció; un dels iconoclastes el va portar a la Casa de la Vila, on va romandre uns tres mesos, passats els quals el seu destí fou totalment desconegut. Després de gairebé dos anys de ser ignorat es va saber que estava ocult a la golfa de la casa Matabosch, casa que el mes de juliol de 1936 havia estat incautada, i se'n servien les Milícies Revolucionàries. La notícia s'escau a la primavera de l'any 1938. En aquells dies el curs de la guerra havia influït en l'ambient social de la vila. Les tropes franquistes avançaven sobre Catalunya, les ciutats de Lleida i Gadesa acabaven de ser ocupades. Aleshores Tomàs Raguer va fer gestions i donaren bon resultat. L'urna reliquiari de Sant Eudald fou dipositada secretament a l'Arxiu Museu el dia 15 d'abril d'aquell 1938. Es procedí immediatament a fer-ne un examen minuciós: tenia el cap arrencat i un cop molt fort a la cara, però, sense cap més desperfecte important. La sorpresa fou en extreure el caixó de noguer on eren dipositades la major part de les relíquies: el precinte estava intacte amb el segell lacrat del bisbe Morgades. No hi havia hagut violació.

El reliquiari es va guardar ocult de manera provisional en una estança relativament segura del museu.

El senyor Agustí Duran i Sampere, Director de l'Arxiu d'Història de Barcelona, que tingué molta relació amb el nostre Arxiu-Museu, amb carta del mes de maig de 1938 va recomanar de prendre mesures importants de protecció dels documents de l'arxiu i d'objectes del museu; va suggerir de dipositar-los a la capella de sant Joaquim del monestir (ara de Sant Eudald), en considerar que seria el lloc més segur per estar situat sota el campanar. Les despeses serien sufragades per la Generalitat de Catalunya. El mes de juliol següent Tomàs Raguer i el que subscriu ens vam dedicar a omplir trenta caixes grans subministrades per la Unió Industrial Cotonera (caixes que

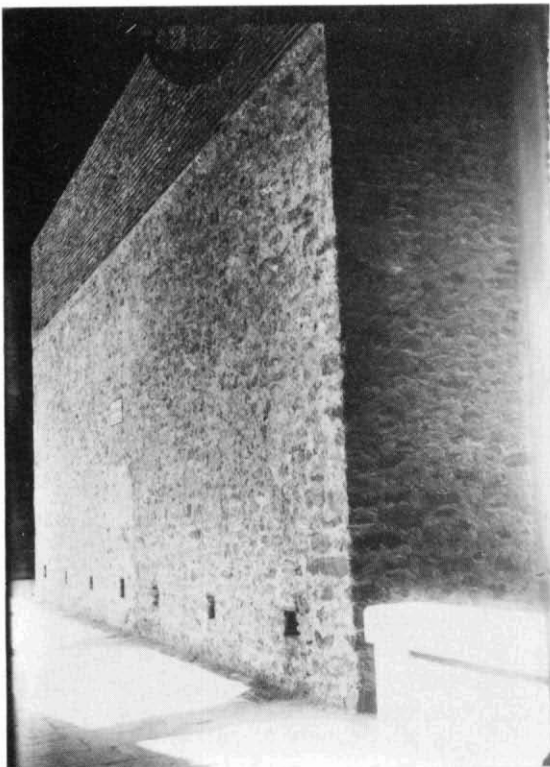
Urna reliquiari de Sant Eudald

utilitzaven habitualment les fàbriques de filats) amb una selecció de documents de l'arxiu i d'objectes valuosos del museu. Foren col·locades al lloc indicat per Duran i Sampere -capella de Sant Joaquim-. Al mateix temps hi vàrem incloure el reliquiari de Sant Eudald i el quadre mosaic de Santa Maria de Ripoll que havíem trobat Tomàs Ragner i jo quan entràrem al monestir l'estiu de l'any 1937, després que Ragner hagués estat nomenat Delegat del Monestir per la Generalitat de Catalunya.

Recordo la impressió que va causar-nos la basilica: totalment buida, les naus sense troncs ni bancs, el transsepte sense cap altar, ni el baldaquí; restaven només els sarcòfags de Berenguer III, de Bernat Tallaferro i de Rudolf; la tomba del bisbe Morgades profanada, trossejada la lauda i destruïdes gairebé totes les despulles.

La gran sorpresa fou de trobar el quadre de Santa Maria arrambat en una de les parets del creuer.

Quan tinguérem dipositades les caixes de l'Arxiu-Museu, l'urna reliquiari de Sant Eudald i el quadre mosaic de Santa Maria a la capella de Sant Joaquim, tal com hem esmentat, es va procedir a aparedar-ho per a més seguretat. El mateix es va fer a la portada romànica: protegir-la amb un mur de 30 cm de gruix a fi de salvaguardar-la de qualsevol contingència tant per causa dels bombardejaments com dels incontrolats. Tots aquests treballs van acabar el dia 14 d'agost de 1938.

Mur de protecció de la Portada

Nau central del monestir
després del saqueig sofert l'any 1936

Finida la guerra, l'urna reliquiari de Sant Eudald va restar a la mateixa capella on l'havíem dipositada; i li fou dedicada, puix que l'església titular del Sant Patró fou destruïda l'any 1936.

El mes de desembre de 1979 el doctor Manuel Riu, catedràtic d'Història de l'Edat Mitjana, de la Universitat de Barcelona, a fi de realitzar uns estudis antropològics, va obtenir permís del senyor bisbe de Vic per obrir l'urna de les relíquies de sant Eudald.

Consta que l'urna o caixa s'obrí abans, almenys en quatre ocasions: el 1731 per extreure una reliquia del cap de Sant Eudald, la qual fou lliurada a les monges de Santa Clara de Vic; el 1871 en presència del bisbe de Vic doctor Antoni Lluís Jordà; el 1884 amb assistència del bisbe doctor Morgades; i el 1938 a l'Arxiu-museu per comprovar que no havien estat trencades les cintes ni profanades les relíquies.

El dia 16 de gener de 1980 es van reunir a la capella de Sant Eudald les persones següents:

Mossèn Agustí Sala - actuant de notari

Doctor Ramon Vilaró - Vicari General de la Diòcesi

Mossèn Lluís Molins - Ecònom- Arxiprest de Ripoll

Mossèn Anton Conill - Conseller Secretari

Mossèn Ramon Viladós - en representació del bisbat de Solsona

Mossèn Joan Pintó -

Doctor Manuel Riu - Catedràtic d'història de la Universitat de Barcelona

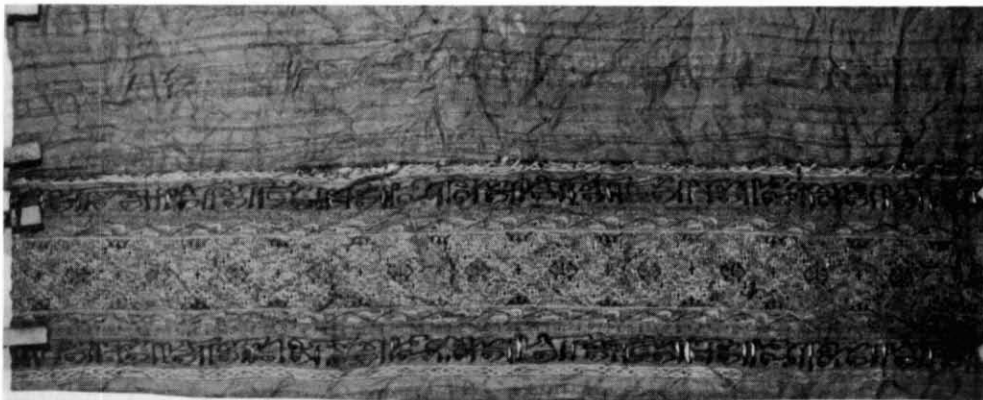
Senyor Ramon Sirvent - President de la junta d'Obra de Sant Eudald

Senyor Eudald Graells - Membre de la referida junta

Sta. Eulàlia Vives - Antropòloga

i en la seva presència es procedí a obrir el reliquiari de Sant Eudald.

La tradició referia que, a l'interior de la caixa situada en el basament del reliquiari, hi havia la casulla de Sant Eudald. No fou casulla la peça trobada, sinó una preciosa tela, de fet un humeral o xal rectangular de 2,45 m de longitud per 0,73 d'amplada de teixit de seda blanca molt fina, amb decoració de franges o ratlles paral·leles en fil d'or formant un dibuix de banda a banda. Aquest tipus de teixit va fer pensar al doctor Manuel Riu en una elaboració del segle XIII. El conjunt és d'una gran bellesa, encara que en un estat de conservació no massa bo. Segons el doctor Riu aquesta peça fou utilitzada com a humeral en alguna cerimònia litúrgica, sobre la dalmàtica o casulla.

Detall de l'humeral de Sant Eudald

L'Humeral de Sant Eudald

Aquest teixit, veritablement extraordinari, ha estat de classificació molt complexa. Foren consultats especialistes sense aconseguir resultats concordants i, per tant, satisfactoris. El doctor Calvet va dir que es tracta d'un teixit àrab d'època califal (anterior al 1035).

El director del museu Tèxtil de Terrassa considera que el teixit és precedent de tallers Hispano-àrabs d'Andalusia (més possible d'Almeria o de Màlaga que de Granada). Es podria datar d'entre els segles X i XII.

Els professors Joan Vernet i Rudolf Sellheim, de l'Orientalches Senior de la Universitat de Frankfurt del Main, digueren que es tracta de la imitació d'una tela aràbiga, tal vegada feta a Itàlia, però més probablement oriental. Pel que respecta a l'època sembla inclinar-se pel segle XII, bé que amb interrogants.

El primer a establir una datació exacta fou el doctor Joan Ainaud de Lasarte, qui precisà que es tractava d'un teixit granadí dels anys 1280-1290, de característiques iguals a les decoracions del tern de Sant Valeri i les del vestit de l'infant Alfons que es conserva al Museu de Valladolid.

Aquest teixit preciós, extraordinari, ha estat restaurat al museu Tèxtil i d'Indumentària de Barcelona per les senyores Maria Teresa Alberch i Maria Dolors Gendrau, sota la direcció de la conservadora del museu, senyora Rosa M. Martin. Restauració aconseguida amb una minuciositat i competència admirables; labor que ha estat objecte de molts elogis.

Després de la restauració, l'humeral amida 246 cm de longitud per 73 d'amplada. Es divideix en tres parts: la central és del tipus de teixits de ratlles que combinen amb la seda i l'or; els dos extrems laterals són una composició de ratlles de seda i or amb decoració geomètrica i inscripcions. Entre inscripcions, en lletra àrab, en seda verd esmaragda sobre fons d'or, hom pot veure repetides frases dels capítols de l'Alcorà que diuen:

El poder de Déu és gran - Déu és gran.

Queda la incògnita de per què i quan va venir de Granada a Ripoll aquesta preciosa peça hispano-aràbiga.

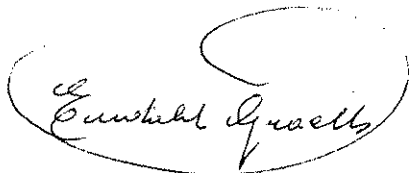
Dintre de poc es podrà contemplar aquesta preciosa peça al nostre Arxiu-Museu, on serà instal·lada amb les degudes condicions de seguretat i de conservació.

Hem de fer constar el nostre agraïment a la Junta d'Obra de Sant Eudald i especialment al seu president, senyor Ramon Sirvent, per la seva col·laboració.

Al doctor Manuel Riu, que va adonar-se de la vàlua del teixit i al mateix temps per l'estudi sobre el mateix.

A la senyora Rosa M. Martin, que tant s'ha desvellat en la restauració i en l'estudi de la peça.

Al doctor Joan Ainaud de Lasarte, per les seves encertades informacions.

Eudald Graells